

Bacsinszky András munkácsi püspökké való kinevezése

BAÁN ISTVÁN

Előzmények

1772. július 4-én meghalt az idős Bradács János munkácsi püspök. Öt nap múlva, július 9-én összegyűltek a főesperesek, Ilkovicz Elek korábbi főesperes, a munkácsi székesegyház kanonokjai és káptalanja, és a széküresedés beállta után nyolc napon belül, július 9-én titkos szavazással megválasztották *sede vacante* püspöki helynöknek, avagy *vicarius officialis generalis*nak Bacsinszky András szabolcsi és szatmári főesperest.¹ Úgy véljük, hogy a választásra az elhunyt püspök temetése után kerülhetett sor, melyen a papság zöme nem tudott részt venni, hiszen oly hatalmas területen feküdt az egyházmegye. Szinte biztos, hogy a tizenegy főesperes (Abaúj-Torna, Bereg, Borsod, Máramaros, Sáros, Szabolcs-Szatmár, Szepes-Gömör, Ungcsa, Ungvár és Zemplén) közül néhányan távol maradtak, ezért a választás inkább a papság egy szűkebb körének megegyezését tükrözte, mintsem azt, hogy ezzel az egész görögkatolikus klérus egyetértett. Bár a választásnak nem az volt a célja, hogy kijelölje az új püspököt, de miután kánonilag is meg lett alapítva a Munkácsi Egyházmegye, ezzel új helyzet állt elő. Először fordult elő az, hogy sem egyházi (mint az egri püspök), sem világi (mint a munkácsi várúr) helyi tekintélyek nem avatkozhattak bele törvényesen abba, hogy kivel töltik be a munkácsi püspöki széket. Ez a tény növelhette a választók önbizalmát, s a helynöknek megválasztott személyre úgy tekintettek, mint akinek a legtöbb esélye van a püspökségre. Július 22-én, 13 nappal később, hihetetlenül rövid időn belül Mária Terézia már ki is nevezte Bacsinszkyt munkácsi püspökké, és augusztus 5-én a bécsi kancellária ki is állította a kinevezési okmányt.² A jó hír augusztus 11-én jutott el a Kassán tartózkodó Bacsinszkyhoz, aki egyúttal a nuncius levelét olvashatta, amellyel a széküresedés tartamára helynökévé nevezte ki.³

1 Ld. Függelék, 4. sz. dokumentum.

2 Ld. Függelék, 5. sz. dokumentum.

3 Bacsinszky 1772. augusztus 23-án Munkácsról írt levele Sarkady Tódorhoz.

Mire következtethetünk abból, hogy ilyen rohamos tempóban követték egymást az események? Hogyan készítették elő az utódlást, hogy olyan menetrend szerint haladjon, amelyet semmilyen előre nem látható dolog nem zavarhat meg? Ha bizonyítottan fogadjuk el azt a tényt, hogy Bradács váratlanul halt meg, logikusnak tűnik, hogy az idős püspök már előre gondoskodott arról, hogy az utódlás békésen történjen meg. Olyan jelöltek nemigen remélhettek sikert, akiket akkoriban nem ismertek a bécsi udvarban, amikor a döntés az apostoli király(nő) kezében volt.

Bacsinszky már 1770 elején vezetett egy küldöttséget a bécsi udvarba, hogy tárgyaljon az egyházmegye ügyeiről, azonban kezdetben nem tekintették partnernek. Két hónapi ott-tartózkodása alatt személyes kapcsolatot épített ki néhány udvaronccal, melynek eredményeképp április 1-jére sikerült kihallgatást kieszközölnie Mária Teréziánál. Az audiencia olyan sikeresnek bizonyult, hogy a királynő május 12-én levélben fordult XIV. Kelemen pápához a munkácsi püspökség felállításának ügyében.⁴ A dolgát jól elvégzett Bacsinszky április közepén visszatért Munkácsra. Bár nyilvánvaló volt, hogy az újonnan felállítandó egyházmegye első püspöke az 1767-ben felszentelt Bradács János lesz, de ugyanakkor kora és egészségi állapota azt javallotta, hogy mihamarabb megfelelő utódjáról is gondoskodni kell, mégpedig most már főkegyúri jogánál fogva az uralkodónak. A lehetséges püspökjelöltek informális bemutatására csakhamar kiváló alkalom nyílt, amikor II. József, a későbbi király, akkor még csak római császár 1770. június 1-jén Munkácsra érkezett, hogy megszemlélje az ott állomásozó csapatokat. Az üdvözlésére kivonuló küldöttségben a püspök mellett ott voltak a papság legjelesebb képviselői: Szabados György székesegyházi főesperes, Zsetkei András máramarosi főesperes, Bacsinszky dorogi parókus, akkor még szabolcsi és szatmári főesperes, a klérus számos tagja, valamint Kovejcsak Szilveszter, a csernekhegyi monostor protoigumenje. 3-án, pünkösdvasárnapján részt vett a Bradács által végzett főpapi liturgián, majd a délutáni monostori szertartásokon, amikor is a szertartásokat irányító, egyúttal pedig magyarázó szertartásmester, Bacsinszky a templom közepén ülő császár balján foglalt helyet, míg jobbján Albert herceg ült.⁵ A felvilágosult, racionalista II. József a liturgiát kissé hosszúnak, de mégis áhítatosnak találta. Megítélésében az is szerepet játszhatott, hogy imádságok hangzottak el a pápáért és az uralkodóért.⁶ Ettől kezdve a szabolcsi főesperes nevét

Görögkatolikus Püspöki Levéltár IV–1–a. Fasc. 03. N° 14.

4 PEKAR, ATANASZIJ B.: *Nariszji isztoriji Cerkevi Zakarpattya*. t. I. Roma, 1967. 67–68.

5 JOANNICIUS BASILOVITS: *Brevis Notitia Foundationis Theodoris Koriathovits olim ducis de Munkacs pro Religiosis Ruthenis Ordinis Sancti Basilii Magni in Monte Csernek ad Munkacs, anno MCCCCLX. factae*. Cassoviae, Ex Typographia Ellingeriana 1799. Pars III. Caput XII. p. 115–118.

6 VÖ. KULCSÁR KRISZTINA: *II. József utazásai Magyarországon, Erdélyben, Szlavóniában és a Temesi Bánságban 1768–1773*. Doktori mestermunka. Budapest 2004. 280., 352.

Bécsben még jobban megismerték. Nem tudjuk, hogy kifejezetten is utódjául jelölte-e ki őt Bradács, de a halála után oly gyorsan követték egymást az események, hogy jó okkal feltételezzük ezt. Semmilyen hír nem szól arról, volt-e másik jelölt.

A kánoni kivizsgálás

Püspöki kinevezéséről értesülve Bacsinszky előkészítette bécsi utazását. Sarkady Tódor parókusnak azt írta Dorogra, hogy szeptember 7. táján szeretne elindulni a császárvárosba.⁷ Beszerezte a legfontosabb okmányokat, amelyekre a kánoni vizsgálatnál szükség volt: keresztelési⁸ és szentelési bizonyítványokat,⁹ hajdúdorogi parókusi és szabolcsi főesperesi kinevezéseit,¹⁰ valamint annak igazolását, hogy megválasztották székesegyházi főesperessé és a széküresedés idejére püspöki helynökké.¹¹ Szeptember 25-én a bécsi nunciaturán Bacsinszky letette az előírt hitvallást, mégpedig a tridentini forma szerint, a Filioque kiegészítéssel.¹² Az egyházi szláv nyelven írt keresztelési és szentelési dokumentumait le kellett fordítani latinra, s ezt az udvari Illír Kamara egyik hivatalnok, Adamus Thaddaeus Blagoevich a Valpova hitelesítette, vélhetőleg október 2-án, ugyanazon a napon, amikor Antonio Eugenio Visconti efezusi érsek, pápai nuncius megkezdte a kánoni kivizsgálást a bécsi nunciaturán.

Három tanút hallgattak ki: Simoga Jánost, Major Gergely bazilita szerzetest és Bradács Mihályt. Először Major és Simoga nyilatkozott Bacsinszky személyéről,¹³ majd Simoga és Bradács a Munkácsi Egyházmegye állapotáról.¹⁴

Simoga János atya a Munkácsi Egyházmegye alkancellárja volt, abban az időben 27 éves. Kora ifjúsága óta ismerte Bacsinszkyt, hamarosan az új püspök titkára is lett, 1777-ben a szeminárium alprefektusa, 1779-ben pedig kanonok. 1796-ban halt meg.¹⁵

jegyzet: Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien, Hofreisen 2., fol. 315r.

7 Bacsinszky 1772. augusztus 23-án Munkácsról írt levele Sarkady Tódorhoz. GKPL IV-1-a. Fasc. 03. N° 14.

8 Ld. Függelék, 1. sz. dokumentum.

9 Ld. Függelék, 2. sz. dokumentum.

10 Ld. Függelék, 3. sz. dokumentum.

11 Ld. Függelék, 4. sz. dokumentum.

12 ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, fol. 10r -12v. vö. Függelék, 11. sz. dokumentum.

13 Ld. Függelék, 7 és 8. sz. dokumentum.

14 Ld. Függelék, 9. és 10. sz. dokumentum.

15 PEKAR, ATANASZIJ B: *Nariszji isztoriji Cerkvi Zakarpattya*. t. II. Roma–Lviv, 1997. 144.

Major Gergely akkoriban már 1771 óta a keleti egyházak ügyeinek cenzora volt a bécsi udvarban. Az 57 éves szerzetest korábban, 1765-ben a munkácsi monostorba internálták. Ettől kezdve ismerte Bacsinszkyt, akivel többször is elbeszélgetett. Miközben folyt Bacsinszky kivizsgálása, Major már tudta, hogy a Balázsfalván augusztus 15-én összegyűlt papság őt választotta meg fogarasi püspökké, s a királynő három héttel később ki is nevezte.¹⁶

A 24 éves Bradács Mihály, az elhunyt munkácsi püspök közeli rokona, talán unokaöccse, ekkoriban a bécsi Barbareum növendéke volt. 1777-ben szentelték pappá, 1790-ben munkácsi kanonok és kassai püspöki helynök lett. 1809-ben boryleumi c. püspökként Bacsinszky segédpüspökévé nevezték ki. Bacsinszky halála után munkácsi káptalani helynökévé választották, amelyet 1814-ben bekövetkezett haláláig töltött be.¹⁷

A két napig, október 2-án és 3-án tartott kánoni vizsgálat nem okozott meglepetést. A tanúk mind igen nagy odaadással viseltettek a 40 éves jelölt iránt, a válaszok a tőlük elvárt jóváhagyást tükrözték, de őszinték voltak. Mindhárman latinul nyilatkoztak, a vallomások stílusa igencsak eltérő, különösen kezdetleges és sajátos Bradácsé. Nagyon jó véleménnyel voltak Bacsinszkyről, akit igen vallásos, jó erkölcsű és a hívek tanításához szükséges ismeretekkel felruházott férfinak ismertek, bár nem szerzett sem teológiai, sem kánonjogi akadémiai fokozatot. Ezen egyházi férfiak későbbi előmenetele igazolta, hogy hűségükért nem maradt el jutalmuk.

Simoga és Bradács beszámolója a Munkácsi Egyházmegye állapotáról sokkal fontosabb, mint amit Bacsinszkyről nyilatkoztak. Munkácson 200 ház van, bennük 60 rutén, 60 római katolikus és 80 református család lakik, a földesúr Eugen Ervin Schönborn. A görögkatolikus székesegyház, amelyet a bécsi nuncius szentelt fel katedrálissá Nagyboldogasszony tiszteletére, javításra szorul. A székesegyház egyúttal a város parokiális temploma is, parókussal. Négy harangja van, de a harangtorony már-már romokban áll. A templomot temető veszi körül, s egy másik temető is van nem messze onnan. A templomban nincsenek ereklyék, a sekrestye pedig nincs felszerelve a szükséges kegszerekkel. Például a püspöknek nincs saját püspöki ruhája, Bradács a pócsi monostorból bérelt egyet a bazilitáktól. Hét kanonok van, de nincs szilárd anyagi alapjuk. A püspök háza nagyon közel van a templomhoz, eléggé nagynak látszik, de nem felel meg arra, hogy egy püspök lakja. A püspöki asztal a királynő döntése alapján 5000 forintot kap két forrásból: 3300 forintot a Cassa Parochorumból és 1700 forintot cathedraicumként. 800 olyan község van, ahol csak rutének laknak, és 400, ahol vegyes a lakosság. Az egyházmegyének 700 papja van, de nincs szemi-

16 VÖ. PIRIGYI ISTVÁN: *A magyarországi görögkatolikusok története*, Nyíregyháza 1990, 24.

17 WELYKYJ, ATHANASIJ G.: *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia (1075–1953)*, vol. II. 1700–1953, 323. n. 19.

náriuma. 300 fiatal jár iskolába Munkácson a saját költségén, s őket három tanár tanítja a hittani és erkölcsi ismeretekre. A gyónásra képes személyek száma 190 ezer.

Látható tehát, hogy az egyházmegye helyzete a kánoni megalapítás óta nem különbözött a korábbi állapotától.

A pápai kinevezés és a püspökszentelés

A vizsgálat befejeződése után még hosszú hónapokon keresztül várták Róma válaszáat. Semmit sem tudunk arról, mi is zajlott a római hivatalokban az új kinevezések kapcsán, de úgy tűnik, hogy együtt kezelték Munkács és Fogaras ügyét. Eközben az udvar és az egyháziak arról tanácskoztak, miképp rendezzék meg a püspökszenteléseket. December elején megállapodtak a részleteket illetően: Bécsben kerül sor a szentelésekre, Bosicskovics Bazil szvidnici és Kovács Meletius nagyváradi püspökök fogják végezni. Már készítették a liturgikus ruhákat a nagy eseményre: szakkoszt, omofort, koronát, pásztorbotot, 4 papi és 3 diakónusi öltözetet.¹⁸ Bosicskovics február 25-én érkezett meg a császárvárosba, de csak március 8-án adta ki XIV. Kelemen pápa Bacsinszky¹⁹ és Major számára a kinevezési bullát. Major Gergely fogarasi püspökké való szentelésére május 4-én került sor a keleti püspökök konferenciája alatt, majd ennek végeztével hazament egyházmegyéjébe. Bacsinszkyt Bosicskovics és Kovács püspökök szentelték fel²⁰ (a Gergely-naptár szerint) június 6-án a királyi kápolnában, a főpapi ruházatot kegyesen adományozó Mária Terézia jelenlétében, a Munkácsi Egyházmegye papságát pedig Zsetkei András és Borovszky Gergely kanonokok, valamint Kovejcsak Szilveszter bazilita protoigumen és Kasper Martirius pócsi igumen képviselték.²¹ A szentelés előtt Bacsinszky letette a bizánci egyházban ilyenkor hagyományos szerzetesi fogadalmat, mert ezt megkövetelték a püspöki kánoni vizsgálatnál.²² Nem tudjuk, mikor és hol került sor a fogadalomtételre, de a bazilita előljárók bécsi jelenlétéből arra következtethetünk, hogy a szentelés előtt néhány nappal történhetett.

Úgy vélem, hogy a római, bécsi, budapesti és beregszászi levéltárakban folytatandó kutatások tovább tisztázzák, mi is történt akkor, amikor Bacsinszky Bécsben tartózkodott a keleti püspökök konferenciáján, hiszen ez a néhány hónap életének igen fontos időszaka volt.

18 Simoga Jánosnak Bécsből 1773. március 9-én kelt levele Sarkady Tódor dorogi parókushoz. Hajdúdorogi Főesperesi Levéltár, 70.

19 WELYKYJ, ATHANASIJ G.: *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia (1075–1953)*, vol. II. 1700–1953. no. 807. 228.

20 A harmadik szentelő püspök személye eddig még ismeretlen, de az is előfordulhat, hogy nem is volt.

21 JOANNICIUS BASILOVITS: *Brevis Notitia*. Pars IV. Caput XXIV. 222.

22 ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, fol. 8v. ld. Függelék, 11. sz. dokumentum.

FÜGGELÉK

Dokumentumok

1.

Várallya, 1772. augusztus 20.

Bacsinszky András keresztlevele

ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, fol. 16r.

Kiadatlan

Testimonium super natalibus

Ego infrascriptus notum facio omnibus, quibus expedit, quod in metrica ecclesiae Benyatiensis, quam nunc administro, inscriptum repperim, quod Andreas Bacsinszky ex patre Theodoro Bacsinszky ritus orientalis presbytero et parocho Benyatiensi cum Sancta Ecclesia Occidentali unito, et ex matre Anna Simcsak legitime in matrimonio viventibus natus sit, baptizatus et chrysmate sacro unctus et ab honorabili Patre Georgio Toriszky parocho Korumlyensi²³ aequae cum Sancta Ecclesia Occidentali unito Anno Domini²⁴ 1732 mensis Novembris die 14a fuerant autem ejusdem levantes Lucas Csopik Chonkóczensis²⁵ et Anna Toriszky presbyterissa²⁶ Korumlyensis. Quod ut fide dignius sit hoac²⁷ testimonium sigillo corroboratum extra dedi in Varallya²⁸ anno 1772. die 20 Augusti.

Mathias Simak

Parochus Varalyensis

et Administrator Benyatinensis manu proprio

(L.S.)

Praesentem copiam cum suo originali coram me producto conformem, ac in Latinum quoque genuine transpositam esse hisce attestor.

Datum Viennae 2 Octobris 1772.

Adamus Thaddaeus Blagoevich a Valpova manu proprio

Regiae Aulae Deputationis

Illyricis et Re Sanitatis

juratus notarius

(vörös viasz gyűrűs kispécset, sárga sodrott selyemzsinórral)

23 Korumlya, Ung vm. Ungvári j. (ma: Koroml'a, Szlovákia)

24 Áthúzva: 1722

25 Honykóc (Hunkócz), Ung vm. Szobránci j.(ma: Choňkovce, Szlovákia)

26 Vagyis a papné

27 Helyesen: hoc

28 Várallya, Ung vm. Ungvári j. (ma: Podhorod', Szlovákia)

2.

Máriapócs, 1756. szeptember 2.

Bacsinszky András pappá szentelési okmánya

ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, fol. 16v–17r.

Kiadatlan

(16v) Testimonium super sacris ordinibus

Michael Manuel Olsávszky Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Rossensis, Munkacsiensis, Maramorosiensis,²⁹ Scepusiensis super populum orientalis ritus per Regnum Hungariae et Partes eidem adnexas vicarius apostolicus, Sacratissimae Caesareo-Regiae Majestatis consiliarius.

De gratia et virtutes Sanctissimi atque vivici³⁰ Spiritus humilitati nostrae per Supremum Principem Sacerdotum, Dominum Nostrum JESUM Christum data promovimus hunc timoratum virum Andream Bacsinszky in lectorem, cantorem, acolytum, exorcistam, ostiarium, sub-diaconum et diaconum. Fide digne item de eodem certi redditi publicavimus eundem dignum esse gradu quoque presbyteratus, in quem etiam promovimus illum per omnem recensitos gradus. De quo universis et singulis has nostras episcopales litteras percepturis testamur, quod capax et dignus sit non tantum omnia sacerdotalia munia tractare, sed et hos, qui apud eundem cum seria paenitentia peccata sua confitebantur, habeat potestatem absolvendi vel ligandi, si quae vero occurrerent graviora iudicio illius non subjecta, illa ad nos tenebitur remittere dijudicanda. Ab altari autem illo, ad quod promovebitur, absque nostro scitu et benedictione non poterit recedere, ne sancta vilipendere iudicetur, sed huic uni intendens altari tenebitur de salute hominum sollicitus esse, et operari, ut sobriam vitam ducat, et lectioni librorum incumbat, conservando iuxta iure iurando probatum suum votum usque (f. 17r) ad mortem cum Sancta Occidentali Ecclesia Romana unionem. In cuius rei maiorem fidem dedimus eidem has manu nostra episcopali subscriptas, et sigillo nostro roboratas litteras in Maria-Pócs die 2a mensis Septembris anno Domini 1756.

Manuel Episcopus Munkacsiensis mp.

(L.S.)

Testimoniales super sacris ordinibus presbyteratus inclusive Reverendo Domino Andreae Bacsinszky extradatae per me Joannem Papp [...] ³¹ Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Episcopi Munkacsiensis secretarium manu proprio.

29 Olsávszky Mihály Mánuel rossanói c. püspök, munkácsi apostoli vikárius (1743–1767)

30 Helyesen: vivifici

31 A szöveletes zárójelek olvashatatlan szövegrészeket jelölnek. Itt: egy olvashatatlan szó.

3.
Munkács, 1768. július 19.

Bacsinszky András hajdúdorogi parókeusi és szabolcsi főesperesi kinevező levele

ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, 18rv.

Kiadatlan

(18r) Testimonium super beneficio parochiali et archi-diaconatu districtuali Joannes Bradács³² Dei et Sacrae Apostolicae Sedis gratia episcopus Rossensis, Munkacsiensis, Maramorosiensis, per Inclytum Regnum Hungariae Partesque eidem annexas vicarius apostolicus.

Notum facimus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis tam ecclesiastici, quam saecularis status hominibus nostrae jurisdictioni subjectis, quod postea quam de vitae integritate, moribus et doctrina, ac in promovendo cultu divino singulari zelo plurimum Reverendi Andreae Bacsinszky privilegiati Hajdonicalis oppidi Dorogh actualis parochi, et per comitatum Szabolcsensem alias jam archi-diaconi, ac e primariis consistorialis nostri, cum Sancta Matre Ecclesia Romano-Catholica universali nobis proinde hac ratione apprime noti et summe grati plene, et firmiter confisi existeremus; parte vero ab altera; quod pastoralis muneri nostra nihil magis quam rectum in Ecclesia Dei, gregeque dominico a Sacra Sede Apostolica nobis concredito, ordinem per viros idoneos, et benemeritos bene provisum habere etiam incumberet, et cum per nosmet ipsos gravibus et diversis curis praepeditos, distractos, et oneritos, omnia et singula dirrigere³³ et omnibus invigilare admodum difficile veniret, sumptis itaque in dignam considerationem probatis fidelitate, doctrina, vitae integritate, experientia, aptitudine, fideique orthodoxae promotionis zelo, conanimine, ac studio praeacti Plurimum Reverendi Andreae Bacsinszky non modo in praehabito jam munere Archi-Diaconali per Comitatum Szabolcsensem eundem confirmamus, sed et insuper ex praedeclarata ratione meritorum ejus, hunc etiam per Comitatum Szathmariensem, in quinque nempe ibidem ab antiquo praehabitis districtibus Valacho-Ruthenis aequae Archi-Diaconum cum pleno jure constituimus, et praeficimus attribuendo eidem potestatem ecclesias visitandi, causas inter clerum et populum emergentes revidendi, excessus itidem ab iisdem patratos cum sibi adjunctis de clero juratis respective etiam judicandi, salva tamen ad Nos, ac Sedem nostram Episcopalem (fol. 18v) (:cujus idem Archi-Diaconus e primariis unum adnumeratus habetur commembrum:) eorum quorum interest, appellatione permanente, majores autem, et graviore ad nos deferre obligabitur, signantes causas matrimoniales. Ex hinc autoritate nostra episcopali et apostolico vicariali, in solidum, et in virtute sanctae ac salutaris obedientiae hisce venerabili clero et populo cum Sancta Matre Ecclesia Romano-Catholica unito praespecificatos

32 Bradács János, rossanói c. püspök, munkácsi apostoli vikárius (1768–1771), első munkácsi megyéspüspök (1771–1772)

33 sic!

Comitatus Szabolcsensem et Szathmariensem incolenti universim firmiter praecipientes committimus, et mandamus; quatenus supralibatum Plurimum Reverendum Andream Bacsinszky pro suo vero Archi-Diacono agnoscere, eidem debitum honorem exhibere, ejus mandatis prompte parere, haecque effectuare debeant, et teneantur caeteros vero Excellentes, Illustrissimos et Reverendissimos, Spectabiles, ac Magnificos, Perillustres item, ac Generosos Dominos Dominos Supremos ac Vice-Comites Dominos item Terrestres eorumque vices gerentes et Justitarios, ac Magistratus suis titulis dignissimos requirendos et rogandos esse duximus, quatenus praeattactum Archi-Diaconum in occurrentiis suo officio annexis libere fungi permittant, perque suos permitti faciant. In Cathedra nostra episcopali Munkacsiensi die 19a mensis Julii Anno Domini 1768.

Joannes Episcopus manu proprio
(Joann vladika mp.)
(L.S.)

4.

Munkács, 1772. július 9.

Bacsinszky András székesegyházi főesperesi és általános helynöki kinevező levele

ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, 18v–19v.

Kiadatlan

(fol. 18v) Testimonium super Archi-Diaconatu Cathedrali et sede vacante Vicariatu Generali

Nos Archi-Diaconi, Pro-Archi-Diaconus, Canonici, et Capitulum Cathedralis Ecclesiae Munkacsiensis Gloriosae Beatae MARIAE Virginis Assumptioni dicatae, sede per mortem piae reminiscentiae Joannis Bradács episcopi vacante Reverendissimo Fratri Andreae Bacsinszky Archi-Diacono Cathedrali salutem in Domino sempiternam.

Cum ex sacrorum canonum dispositione Cathedralium Ecclesiarum Capitula quale isthic etiam Sanctissimus Dominus Noster Clemens XIV divina providentia Summus Pontifex feliciter regnans per decretum Romae die 20 Julii anno superiore 1771o emanatum cum neoerecta episcopatu constituit, et tam per bullam suam nono kalendarum 8bris ad idem Capitulum datam quam et per demandatam Sedis Apostolicae Viennae Nuncio, atque etiam effective ab eo factam authentico instrumento sub 3a Aprilis anno corrente ecclesiae cathedralis designationem ultronec confirmavit. Cum inquam omnia hujusmodi Apostolica Autoritate erecta Capitula in deficientium episcoporum praesertim si eos ex humanis eximi contigerit, locum subrogentur iisque de juris dictamine in spiritualibus atque ac temporalibus tali cum munere succedant ut viduatis ecclesiis consulere, ac bono diaeceseos regimini omnimode³⁴ prospicere teneantur; autem longe suavius et

34 sic!

commodius per unum aliquem vices Capituli sustinenter fieri (fol. 19r) posse plerisque compertum sito, idcirco nos ad antevertendam omnem supra dictae ecclesiae jacturam et praecavendum vel minimum in hac eparchia latissima detrimentum conformiter ad sacros canones et Concilii Tridentini decreta, vocatis omnibus et singulis Canonicis mox post inconventum desideratissimi Praesulis obitum intra tempus octo dierum a praelaudata Synodo statutum ad Vicarium qui vices nostras sustineat, deputandum, congregatisque cunctis et habitis capitulariter secretis suffragiis majoris partis interessentium votis, Te supratitulatum Andream Bacsinszky, de cujus probitate, scientia et solitudine eo amplius in Domino confidimus, qui clarius his omnibus jam antea praeluxisti, generalem in spiritualibus et temporalibus vicarium nostrum in memorata ecclesia cathedrali, civitate et diaecesi tenore praesentium deputamus, facimus, creamus, et constituimus sede episcopali vacante; cum omnibus et singulis facultatibus, privilegiis, honoribus, oneribus, praeminentiis et praerogativis ad hujusmodi munus exercendum necessariis, ac opportunis; dantes Tibi plenam et liberam potestatem et auctoritatem omnia et singula exercendi, quo Capitulo, sede vacante, in utroque foro a jure permittuntur, nec (fol. 19v) non ea omnia faciendi, mandandi et exequendi, quae nos facere, mandare, vel exequi possumus; praecipimus igitur universo clero hujus civitatis et diaecesis, aliisque hujus ecclesiae jurisdictionis subjectis, quatenus Te in vicarium officialem nostrum generalem, ut praemittitur, recipiant, Tibique tanquam tali in omnibus praemissis pareant et obediant, dantes Tibi voces et vices nostras, facultatemque contradictores etiam et rebelles paenis et censuris ecclesiasticis compescendi. In quorum fidem et majus robur praesentes usitato ad usque notariali sigillo munitas damus Munkacsini 9a Julii anno Domini 1772.

Extradatur per me Alexium Ilkovics, Pro-Archi-Diaconum Cathedralium et venerabilis Capituli Notarium.

(L.S.)

Praemissas copias cum suis originalibus coram me productas conformes, et respective in Latinum genuine translatas esse hisce attestor.

Viennae die 2 Octobris anno 1772.

Adamus Thaddaeus Blagoevich mp.

a Valpova³⁵

Caesareae-Regiae Aulae Deputationis in Illyricis et Re Sanitatis Juratus Notarius.

(vörös viaszpecsétes gyűrés kispécset)

35 Saját kezű aláírás

5.

Bécs, 1772. augusztus 5.

*Mária Terézia apostoli királynő levele XIV. Kelemen pápához,
melyben Bacsinszky Andrást püspökké nevezi ki*

ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, fol. 14r–15r.

Kiadatlan

(fol. 14r)

Beatissime in Christo Pater, Domine Reverendissime!

Post officiosam nostri commendationem, filialis observantiae continuum incrementum. Quoniam nos ea, quae in deligendis et constituendis ecclesiarum DEI pastoribus tenemur cura et solitudine, benignam habentes reflexionem ad praeclaras virtutes laudatosque et acceptabiles more, singularem item doctrinam et eruditionem, omnibusque gratam exemplaris vitae conversationem, ac caeteras praestantes animi dotes et qualitates fidelis nostri Honorabilis Andreae Bacsinszky Graeci ritus Unitorum Cathedralis Ecclesiae Munkaciensis archidiaconi et sede vacante vicarii generalis capitularis, quibus ipsum ab Altissimo insignitum et ornatum esse ex fide digna non nullorum fidelium nostrorum relatione cognovimus, eundem Andream Bacsinszky tanquam personam idoneam et de Ecclesia DEI benemeritam, nobisque hoc nomine gratam et acceptam ad episcopatum Graeci ritus Unitorum Munkaciensem, nunc per mortem et ex hac vita decessum Reverendi Joannis Bradács, ejusdem Episcopatus ultimi, veri, et legitimi possessoris de jure et de facto vacantem autoritate juris patronatus nostri regii, quod generaliter in conferendis omnibus praelibati Regni nostri Hungariae et Partium ei (fol. 14v) annexarum ecclesiis, earumque beneficiis instar divorum condam Hungariae regum gloriosae memoriae praedecessorum nostrorum optimo jure habere et exercere dignoscimur, eligendum et nominandum ac pro nostra majorumque nostrorum veteri consuetudine Sanctitati Vestrae eundem pro consequenda apostolica confirmatione praesentandum esse duximus, Sanctitatem Vestram filiali cum observantia praesentibus requirentes, quatenus hujusmodi praesentationem nostram paterne admittere et suprafatum a nobis nominatum et electum episcopum Munkaciensem apostolica sua benedictione non solum confirmare, verum etiam confirmationem ipsam, siquidem bonis nullis provisis esset, sine alicujus annatae solutione Sanctitas Vestra eidem concedere dignetur. Faciet in hoc Sanctitas Vestra rem Romano-Catholicae Ecclesiae proficuum et nobis gratam, quam nos de Sanctitate Vestra officiis nostris filialique observantia omnino promerebimur; cui nos reverenter offerimus et obsequiose commendamus. Datum in archi-ducali civitate nostra Vienna Austriae die quinta mensis Augusti, anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo secundo, regnorum nostrorum Hungariae Bohemiae et reliquorum anno trigesimo secundo.

Obsequens filia

Maria Theresia manu proprio

Praesentem copiam cum producto coram me originali rite collatam, eidemque (fol. 15r) in omnibus conformem repertam esse testor. Viennae die vigesima sexta septembris 1772

Sacrae Caesareae et Regiae Apostolicae Majestatis consiliarius, et ad Excelsam Cancellariam Regiam Hungaricam Aulicam secretarius, ac una registrator.

Ladislaus Bisztriczey manu proprio³⁶

(vörös viasz kispécset)

6.

Bécs, 1772. október 2.

Bacsinszky András püspöki processzusának kérdőpontjai

ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, fol. 1r–3v.

Kiadatlan

(fol. 1r) Processus Inquisitionis tam super qualitatibus Reverendissimi Domini Andreae Bacsinsky ad Ecclesiam Episcopalem Munkacsensem nominati et promovendi quam super ejusdem Ecclesiae statu.

1772

(fol. 2r) In Dei nomine. Amen.

Per hoc publicum processus, seu inquisitionis instrumentum, cunctis ubique pateat evidenter, notumque sit omnibus et singulis, ad quos spectat, seu in futurum spectare poterit, qualiter cum Reverendissimus Andreas Bacsinsky Archidiaconus Cathedralis Ecclesiae Munkacsensis Graeci ritus, ejusdemque sede vacante vicarius generalis capitularis, ab Augustissima Maria Theresia imperatrice vidua, regina Hungariae apostolica, regina Bohemiae etc. apud Illustrissimum Dominum Nostrum Clementem divina providentia Pontificem ejus nominis XIV. ad Ecclesiam Munkacsensem fuerit nominatus: petit ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino Antonio Eugenio Vicecomite apud Aulam Caesareo-Regiam Nuncio Apostolico ut processus seu generalis inquisitio tam super actuali Munkacsensis Ecclesiae statu quam super sui ipsius tanquam antistitis ad eandem promovendi qualitatibus caeterisque necessariis rite ac legitime formaretur. Porro idem Illustrissimus et Reverendissimus Nuncius auctoritate apostolica qua in hisce partibus fungitur, petitioni praedictae tanquam justae et aequitati consonae libenter annuens, sequentem processum juxta formam felicitis recordationis Gregorii XIV felicitisque item recordationis Urbani VIII praescriptionem de anno 1627 emanatam constructurus: mense Octobris respectivis diebus anno salutiferae incarnationis millesimo septingentesimo septuagesimo secundo, pontificatus autem Sanctissimi Domini Nostri Clementis XIV anno quarto, Viennae Austriae ad Sacrae Nunciaturae aedes nonnullos fide dignos viros ex officio coram se vocari mandavit, qui sub juramento ad sancta Dei evangelia

36 Saját kezű aláírás

praestando peculiaribus interrogatoriis tam super statu Ecclesiae episcopalis Munkacsiensis quam super ejusdem Reverendissimi Andrea Bacsinky³⁷ ad eam nominati qualitatibus respondendo satisfacerent.

Puncta autem super quibus singulos respective testes ipsemet Illustrissimus et Reverendissimus Nuncius Apostolicus examinavit tam quoad qualitates subjecti promovendi, quam quoad statum Ecclesiae, de qua agitur, sunt sequentia.

Interrogatoria super qualitatibus promovendi

1o. An testis noscat Dominum Andream Bacsinsky nominatum episcopum Munkacsiensem, quomodo, a quo tempore citra,? an sit ipsius consanguineus, cognatus, affinis, nimium familiaris, inimicus, aemulus vel odiosus?

2o. An sciat in qua civitate vel loco et diaecesi sit natus? et quae sit causa scientiae?

3o. An sciat ipsum natum esse ex legitimo matrimonio atque honestis catholicisque parentibus? et quae sit causa scientiae?

(fol. 2v) 4o. An sciat cujus aetatis sit, praesertim an expleverit annum trigessimum, et quae sit causa scientiae?

5o. An sciat eum esse in sacris ordinibus constitutum, quibus, a quo tempore citra, praesertim, an ante sex menses, et quae sit causa scientiae?

6o. An sciat eum esse in ecclesiasticis functionibus³⁸, et in exercitio ordinum susceptorum diu versatum, in susceptione sacramentorum frequentem, et devotum, et quae sit causa scientiae?

7o. An sciat eum semper catholice vixisse, et in fidei puritate permansisse? et quae sit causa scientiae?

8o. An sciat eum praeditum esse innocentia vitae bonisque moribus, an sit bonae conversationis, et famae, et quae sit causa scientiae?

9o. An sciat eum esse virum gravem, prudentem usuque rerum praestantem, et quae sit causa scientiae?

10o. An sciat eum aliquo gradu in iure canonico vel sacra theologia insignitum esse, quibus in locis et quanto tempore, qualique fructu ipsi theologiae vel juri canonico operam dederit, et an vere ea doctrina polleat, quae in episcopo requiritur ad hoc ut alios docere queat? et quae sit causa scientiae?

11o. An sciat eum aliquo munere aliquando functum esse vel circa curam animarum aut regimen alterius Ecclesiae se exercuisse, et quomodo in eis se gesserit tam quoad doctrinam quam quoad prudentiam, integritatem et mores, et quae sit causa scientiae?

12o. An sciat eum aliquando publicum aliquod scandalum dedisse circa fidem, mores seu doctrinam, vel aliquo corporis aut animi vitio, aliove canonico impedimento teneri quominus possit ad episcopatum promoveri, et quae sit causa scientiae?

13o. An idoneum eum existimet ad bene regendam Ecclesiam Munkacsiensem, dignum qui ad illam promoveatur, et an ipsius promotionem eidem Ecclesiae Munkacsiensi utilem, et proficuum futuram esse censeat? et quare ita censeat?

37 sic!

38 Átírva két másik szó, valószínűleg *sanctis ordinibus*

(fol. 3r)

Interrogatoria super statu Ecclesiae

1o. An testis sciat in qua provincia sita sit civitas residentiae episcopalis Munkacsiensis, cujus situs qualitatis, magnitudinis sit: quot constetur domibus et a quot christifidelibus inhabitetur: cujus dominio in temporalibus subiaceat, et quae sit causa scientiae?

2do. An sciat in illa civitate esse ecclesiam cathedralem, sub qua invocatione, cujus structurae et qualitatis, an aliqua reparatione indigeat, et quae sit causa scientiae?

3tio. An sciat cui archiepiscopo sit suffraganeus, et quae sit causa scientiae?

4to. Quot et quales sint in dicta ecclesia dignitates, canonicatus et alia beneficia ecclesiastica, qui sit numerus omnium praesbiterorum et clericorum ibi in divinis invenientium, quae sit dignitas major post pontificalem, quales sit redditus dignitatum canonicatum et aliorum beneficiorum, an adsint praebenda, theologalis et paenitentiarum, et quae sit causa scientiae?

5to. An in ea exerceatur cura animarum, per quem, an sit in ea fons baptismalis, et quae sit causa scientiae?

6to. An habeat sacrarium sufficienter instructum sacra suppellectili caeterisque rebus ad divinum cultum et ad pontificalia exercenda necessariis: chorum, organum, campanile cum campanis et coemeterium, et quae sit causa scientiae?

7to. An in ea sint corpora vel reliquiae aliquae insignes sanctorum? Quomodo asserventur? et quae sit causa scientiae?

8to. An habeat domum pro episcopi habitatione: ubi et qualem: quantum distet ab ecclesia cathedrali, an reparatione indigeat, et quae sit causa scientiae?

9to. An sciat verum valorem reddituum mensae episcopalis: ad quam summam annuatim ascendat: in quibus consistant: an sint aliqua pensione onerati, ad cujus vel quorum favorem dicta pensio sit reservata, et quae sit causa scientiae?

10mo. Quot existant in illo civitate ecclesiae parochiales, et an unaquaeque habeat fontem baptismalem: quot item in illa fiat (fol. 3v) collegiata, quot monasteria virorum et mulierum, quot confraternitates et hospitalia: an ibi sit mons pietatis, et quae sit causa scientiae?

11mo. Quam sit ampla diaecesis: quot et quae loca complectatur, et quae sit causa scientiae?

12mo. An in ea sit erectum seminarium: quot in eo pueri alantur, et quae sit causa scientiae?

13tio. An ipsa Ecclesia Munkacsiensis vacet, quomodo, a quo tempore citra, et quae sit causa scientiae?

7.

Bécs, 1772. október 2.

Major Gergely OSBM válasza a jelölt személyéről Bacsinszky András püspöki processzusának kérdőpontjaira

ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, fol. 3v–4v.

Kiadatlan

Die Veneris secunda mensis Octobris anno iam indicato 1772. in aedibus S. Nunciaturae Apostolicae coram Illustrissimo et Reverendissimo Domino Nuncio Apostolico personaliter comparuit Admodum Reverendus Pater Gregorius Major Ordinis Sancti Basilii Magni, Rerum Orientalium Censor Aulicus, annos natus prout ipse asseruit et ex aspectu apparuit quinquaginta septem, testis ex officio assumptus et secreto vocatus qui delato sibi jurejurando de veritate dicenda tactis Sanctis Evangeliiis in forma juravit et examinatus super qualitatibus subjecti promovendi ad retroscripta interrogatoria respondit uti sequitur.

Ad primum. Anno millesimo septingentesimo sexagesimo quinto ad hos usque dies agnovi et nosco Reverendum Andream Bacsinszki et quidem ex eo quia cum ego in Monasterio Basilianorum ad Munkacs in Monte Csernek residerem eum qua tunc Archidiaconum Sabociensem³⁹ et Parochum Dorogiensem et Monasterium saepius divertentem vidi, ubi in domo et in templo una diutius conversabamur. Non sum ipsius consanguineus, non cognatus, non affinis, non nimium familiaris, nullo minus inimicus, aemulus vel odiosus.

Ad 2dum. Vidi literas baptismales ostendentes eum esse natum in loco Beniatina⁴⁰ intra diaecesim Munkaciensem.

Ad 3tium. Ex eisdem literis baptismalibus mihi constat ipsum natum fuisse ex legitimo matrimonio atque honestis catholicisque parentibus.

(fol. 4r) Ad 4tum. Ex iisdem literis percipio ipsum esse quadraginta annos natum utpote anno millesimo septingentesimo trigesimo secundo in lucem venisse fertur.

Ad 5tum. Vidi testimonium authenticum pie defuncti Michaelis Manuelis Olsavski olim Episcopi Rossensis et Vicario Apostolico Munkaciensis⁴¹ sub dato diei secunda mensis Septembris anno Domini 1756 ex quo resultat quod Reverendus Dominus Andreas Bacsinski ab ipso promotus fuerat ad omnes ordines.

Ad 6tum. Ex relatione complurium accepti quotiescumque de eo sermo incidit eum in exercitio ordinum et ecclesiasticis functionibus praeclare semper versatum fuisse, sicuti et in susceptione sacramentorum admodum frequentem et devotum.

Ad 7mum. Idipsum de eo ex gravibus catholicisque viris saepe intellexi.

39 sic!, utána áthúzva vsz. *ad nos ita*

40 Vadászfalva, Ung ym. Szobránci járás (Beňatina, Szlovákia)

41 1737 és 1767 között volt munkácsi püspök. Ezután áthúzva: *ex quo resultat*

Ad 8vum. Nihil inquam in contrarium audivi immo quantum experientia cognoscere potius est morum facillimorum, bonae conversationis et famae integrae.

Ad 9num. Uti quidem ex viris fide dignis audivi est vir gravis, prudens et usu rerum praestans quoad etiam confirmant dignitates ipsi collatae.

Ad 10mum. Mihi non constat eum seu in iure canonico, seu in sacra theologia ullo gradu esse insignitum. Audivi vero ipsum Tyrnaviae in Hungaria theologiae et iuri canonico cum fructu operam dedisse, ita ut praebeat doctrina ad alios docendos episcopo necessaria.

Ad 11mum. Scio ex publica fama, et scientia propria, eum obtinuisse archidiaconatus duorum comitatum Sabolcs et Sathmar quibus adnexa erat cura animarum item archidiaconatum cathedralis ecclesiae Munkacsiensis et postmodum vicariatum generalem ejusdem ecclesiae sede vacante, in quibus omnibus muneribus exercendis accepi ipsum doctrina, prudentia, integritate bonisque moribus se gessisse.

(fol. 4v) Ad 12mum. Nihil horum scio nec audivi.

Ad 13tum. Omnibus de causis suis usque a me adductis ipsum idoneum existimo ad bonam regendam ecclesiam Munkacsiensem, dignum propterea qui ad eam promoveatur eiusque promotionem dictae ecclesiae utilem et proficinam fore.

Ita pro veritate respondi et deposui

Ego Gregorius Major⁴² manu proprio Ordinis Sancti Basilii Magni

Philosophiae et sacrae theologiae doctor.

rerum orientalium censor aulicus⁴³

8.

Bécs, 1772. október 2.

*Simoga János munkácsi irodaigazgató-helyettes válasza a jelölt személyéről
Bacsinszky András püspöki processzusának kérdőpontjaira*

ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, fol. 4v–5v.

Kiadatlan

Eadem die Veneris anni jam dicti in eisdem aedibus S. Nunciaturae coram eodem Illustrissimo et Reverendissimo Domino Nuncio Apostolico personaliter constitutus comparuit etiam Reverendus Dominus Joannes Simoga diaecesis Munkacsiensis praesbiter et episcopalis cancellariae Munkacsiensis vicecancellarius annum agens ut ipse asseruit et ex aspectu apparuit vigesimum septimum testis ex officio assumptus et secreto vocatus qui delato sibi juramento de veritate dicenda tactis Sanctis Evangeliiis in forma juravit et examinatus super qualitatibus subjecti promovendi ad retrospectiva interrogatoria respondit, prout sequitur.

42 Grigorie Maior később fogarasi püspök (1773–1782).

43 Saját kezű aláírás

Ad primum. Iam ab undecim annis nosco in persona Illustrissimum Dominum Andream Bacsinski modo nominatum episcopum Munkaciensem. Non sum ipsius consanguineus, cognatus, affinis, nimium familiaris, multo minus inimicus, aemulus vel odiosus.

Ad 2dum. Iam ex notorietate publica tum ex lectione baptismalium tum ex communi patria scio ipsum natum fuisse in Hungaria, in comitatu Unguariensi, loco Bensatina⁴⁴ vocato.

Ad 3tium. Ex iisdem literis baptismalibus et ex notita parentum ipsius scio natum fuisse ex legitimo matrimonio, atque honestis catholicisque parentibus.

Ad 4tum. Ex dictis baptismalibus constat mihi ipsum natum esse anno millesimo septingentesimo trigesimo secundo.

(fol. 5r) Ad 5tum. Ex authentico testimonio quod ipsemet produxi scio eum promotum fuisse ad omnes ordines inclusive ad praesbiteratum a pie defuncto Michaele Manuele Olsavski episcopo Rossensi vicario apostolico Munkaciensi⁴⁵ quod testimonium est⁴⁶ sub dato diei 2dae Septembris anno Domini 1756.

Ad 6tum. Audivi et vidi eum in ecclesiasticis functionibus et exercitio ordinum susceptorum diu versatum. In susceptione sacramentorum frequentem et devotum.

Ad 7mum. Observavi etiam ex conversatione frequentiori eundem semper catholice vixisse et in fidei puritate permansisse nihilque contrarium unquam audivi.

Ad 8mum. Scio etiam praeditum esse innocentia vitae bonisque moribus, bona item conversatione, et famae esse. Idque tum ex propria experientia, tum ex constanti auditu.

Ad 9num. Testis fui eum muneribus suis gravitate prudentia usuque rerum functum fuisse.

Ad 10mum. Insignitum esse aliquo gradu in iure canonico vel in sacra theologia nunquam audivi. Eum tamen Tyrnaviae in seminario generali sex annos iuri canonico et theologiae tali cum fructu vacasse intellexi ut omniam iudicio ea doctrina polleat quae in episcopo requiritur ut alios docere queat.

Ad 11mum. Scio eum fuisse parochum in oppido Haidonicali Dorog⁴⁷ vocato et functum esse munere archidiaconi binorum comitatum Sabocs⁴⁸ et Sathmar ubi tam quoad doctrinam quam prudentiam integritatem ac mores ita praegressit ac meruerit ad altiora nempe ad canonicatum et archidiaconatum cathedralis ecclesiae Munkaciensis promoveri, et subinde sede vacante episcopali ad vicariatum generalem uti docent instrumenta a me ipso producta.

Ad 12mum. Quamvis eundem iam ab undecim annis personaliter noscam nullum tamen ab eodem aut scandalum circa fidem mores et doctrina datum esse aut aliquot corporis ac animi vitio aliove canonico impedimento teneri quominus (fol. 5v) ad episcopatum promoveri posuit nihilque simile audivi.

44 sic!

45 Áthúzva: *dato*

46 sic!

47 Hajdúdorog

48 sic!

Ad 13mum. Eum omnino dignum ac idoneum esse ad regendam ecclesiam Munkacsiensem existimo et scio commune cleri et populo diaecesis Munkacsiensis vocem fuisse quod eundem suspirare habere episcopum et pastorem tum quia pollet expressa doctrina, tum quia cleri quam populi genium optime noscit, quin quidem meis ipse auribus audivi.

Ita pro veritate respondi et deposui
Ego Joannes Simoga diaecesis
Munkacsiensis presbyter et episcopalis
Cancellariae Munkacsiensis
Vice-Cancellarius manu proprio⁴⁹

9.

Bécs, 1772. október 2.

*Simoga János munkácsi irodaigazgató-helyettes válasza a Munkácsi Egyházmegyéről
Bacsinszky András püspöki processzusának kérdőpontjaira*

ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, fol. 5v–7r.

Kiadatlan

Eadem die Veneris anni ejusdem jam superius citati in ipsis S. Nunciaturae aedibus postquam Admodum Reverendus Dominus Joannes Simoga ad interrogatoria Reverendissimi Domini Nominati qualitates concernentia responderat, immediate post interrogatus etiam de statu ecclesiae Munkacsiensis, sequentibus satisfecit.

Ad primum. Ex mea longa permansione in oppido Munkacs scio ipsum situm esse in Hungaria comitatu Beregiensi in planitia quadam, esse mediocris magnitudinis. Constat autem ducentis et amplius domibus, et quidem sexaginta circiter familiis Ruteno-Catholicis totidemque Latini ritus, et fere septuaginta Calvinisticis familiis. Subest autem in temporalibus Egregii Domini Comitum a Schönborg⁵⁰ quod etiam constat ex notorietate publica.

Ad 2dum. Scio in illo oppido esse ecclesiam cathedralem quae etiam parochialis est sub invocatione a Beata Maria Virgine in caelum assumpta designatam qua cathedralem 3tia aprilis anno currentis ab Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Nuncio Apostolico Viennensi,⁵¹ esse autem recentis sed simplicis structurae ex muro (fol. 6r) et tam interne quam externe reparatione omnino indigere quae scio quia ibi saepius celebravi.

Ad 3tium. Est suffraganeus archiepiscopo Strigoniensi ut legi et audivi.

49 Saját kezű aláírás

50 sic!

51 Antonio Eugenio Visconti efezusi érsek, bécsi nuncius (1767–1774)

Ad 4tum. In dicta ecclesia sunt canonici et consistoriales numero septem qui etiam sunt archidiaconi districtuum quique ex resolutione regia tercentos florenos accipiunt singuli et quidem ex Cassa Parochorum. Aliae dignitates ac beneficia ecclesiastica nulla quoad numerum praesbiterorum et clericorum ibi in divinis inservientium concernit cum nulla sit eorum fundatio totidem rei sacra assistant quot haberi possunt. Dignitas post pontificalem prima est archidiaconus cathedralis. Praebenda theologalis et paenitentiarum nulla. Haec omnia scio propria experientia.

Ad 5tum. Cura animarum in ea ecclesia exercetur per parochum loci, estque in eadem fons baptismalis quia utrumque vidi.

Ad 6tum. Sacrarium ejusdem ecclesiae non est sufficienter instructum sacra suppellectili, sed ut in parochiali ecclesia fieri solet. Episcopus plane nullam habet suppellectilem ad exercenda pontificalia. Hactenus enim defunctus in Domino episcopus Bradacs usus est suppellectili a monasterio Potchiensi comessa. Chorus est sed sine fundatione. Organum in Graeco ritu in usu non est. Campanile est ligneum cum campanis numero quatuor est ad latus ecclesiae, sed ruinae proximum. Caemeteria bina, unum immediate ecclesiam cingens, aliud remotius fovea circumdatum. Haec omnia vidi.

Ad 7mum. Neque corporem neque insignium reliquiarum sanctorum in ea ecclesia existentiam mentionem fieri audivi.

Ad 8vum. In oppido ad exiguam distantiam a cathedrali ecclesia erecta est habitatio pro episcopo domus quidem (fol. 6v) ad aspectum sati⁵² ampla sed tam intus quam foris dimidia ex parte imperfecta atque pro episcopali habitatione valde angusta. Haec scio quia in eadem domo habitavi.

Ad 9vum. Ex clementia regia episcopus haber ter mille trecentos florenos quos ex Cassa Parochorum percipit, item ex decimis cathedralicis percipit circiter mille et septingentos florenos omnes in parata moneta. [...] ⁵³ in alterius favorem intervenit nulla. Haec scio ex quietantiis quas ipsemet de mandato scripsi. Reliqua autem audivi.

Ad 10mum. In oppido una est ecclesia parochialis quae et cathedralis Graeci ritus, altera Latini ritus. Utraque continet fontem baptismalem. Est etiam fanum Calvinisticum cum libero exercitio. Collegiata ecclesia praeter cathedralem nulla. Nullum in oppido scio virorum seu mulierum monasterium. Unum quod est Basilianorum distat ab oppido tribus horae quadratibus. Confraternitas et hospitale ex parte Ruthenorum [...] ⁵⁴ uti nec Mons Pietatis. Haec scio ex mea ibidem commoratione.

Ad 11num. Amplitudo diaecesis Munkaciensis se extendit ad decem et amplius comitatus. Loca pura Graeci ritus quae subsunt episcopo Munkaciensi sunt ultra octingenta. Mixta autem sunt ultra quadringenta. Parochi plures quam septingenti. Personae capaces confessionis ultra centumnovemdecia millia. Haec

52 sic! Helyesen: *satis*

53 Két olvashatatlan szó

54 Egy olvashatatlan szó

scio ex lectione scriptorum et ex calculatione authentica quam legi. [...] ⁵⁵ praeter unum vel alterum, ⁵⁶ comitatum omnes egomet [...] ⁵⁷.

Ad 12mum. Seminarium in Munkacs est nullum. Tercenti tamen [...] ⁵⁸ juvenes propriis sumptibus scholas frequentantes doctrina dogmatico-morali instruuntur per tres professores, quorum duo accipiunt tercentos florenos, tertius vero centum imperiales, omnes ex Cassa Parochorum. Est etiam ludimagister qui ex regia benefi (fol. 7r) centia viginti florenos accipit. Haec omnia vidi et quietantias illorum salaria concernentes de mandato scripsi.

Ad 13tium. Ecclesia Munkaciensis cathedralis vacat per interventam Joannis Bradacs episcopi quarta Julii currentis anni mortem, cui ipse interfui.

Ita pro veritate respondi et deposui

Ego idem Joannes Simoga diaecesis

Munkaciensis presbyter et

Cancellariae episcopalis Vice-Cancellarius manu proprio⁵⁹

10.

Bécs, 1772. október 3.

Bradács Mihály papnövendék válasza a Munkácsi Egyházmegyéről Bacsiniszky András püspöki processzusának kérdőpontjaira

ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, fol. 7r–8r.

Kiadatlan

Die Sabbati 3tia Octobris anni pluries jam indicati in eisdem aedibus S. Nunciaturae Apostolicae coram praefato Illustrissimo et Reverendissimo Domino Nuncio Apostolico personaliter constitutus comparuit etiam Nobilis Dominus Michael Bradacs generalis seminarii cleri regiae Hungariae pro clerica susceptus, alumnus annos natus ut ipse asseruit et ex aspectu apparuit viginti quatuor, testis ex officio assumptus et secreto vocatus qui delato sibi jurejurando de veritate dicenda, tactis Sanctis Evangeliiis in forma juravit et examinatus super statu ecclesiae⁶⁰ Munkaciensis, ad retrospectiva interrogatoria respondit, uti sequitur.

Ad primum. Scio oppidum Munkacs situm esse in planitia quadam Regni Hungariae in gremio inclyti comitatus Bereghiensis, quod cum mediocri magnitudinis.⁶¹ Sit fars ducentas volam complectitur domus. Sexaginta circiter Ruthe-

55 Egy olvashatatlan szó

56 Áthúzza: *com*

57 Egy olvashatatlan szó

58 Egy olvashatatlan szó

59 Saját kezű aláírás

60 Az *ecclesiae* szó kétszer szerepel!

61 sic!

no-Catholicis familiis et totidemque Romano-Catholicis incolitur, et ab octaginta a summum familiis Helveticis. Subjacet in temporalibus dominio Excellentissimi Domini Comitis Eugenio Ervini a Schönborg.⁶² Causa scientiae est mea diuturna ibidem commoratio.

Ad 2dum. Scio in oppido Munkacs esse ecclesiam cathedralem, eamque per authenticum instrumentum medio Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Nuncii Apostolici 3tia aprilis anni currentis nuncupatam et designatam fuisse. Vidi sub invocatione Beatae Mariae Virginis in caelum assumptae (fol. 7v) eandem ecclesiam esse, structurae recentis quidem, sed simplicis ex muro, et non minus intrinsecus quam extrinsecus reparatione indigentem. Horum omnium testis fuitum oculatus tum auritus.

Ad 3tium. Ex publica notorietate mihi constat, ecclesiam Munkacsiensem esse suffraganeam Archiepiscopo⁶³ Strigoniensi. Immo et legi decretum canonisationis, in quo inter alias ecclesias suffraganeas Strigoniensis ecclesiae metropolitanae legitur et Munkacsiensis.

A 4tum. In eadem ecclesia cathedrali sunt canonici septem qui per Majestatem Sacratissimam clementissime resoluti sunt cum salario tercentorum florenum Rhenensium. Alia beneficia ecclesiastica non habentur, et quia nulla aut pro praesbiteris aut pro clericis in divinis inservientibus facta est fundatio, ex hac proinde ratione tot presbyteri et clerici ad divina peragenda assumuntur quot occasionaliter haberi possunt. Dignitas post pontificalem est archidiaconatus cathedralis. Praebenda theologalis et paenitentiarum nulla. Haec omnia scio ex informatione authentica virorum fide dignorum, itemque uti testi diuturnus de visu.

Ad 5tum. Scio in eadem ecclesia curam animarum exercere per parochum loci, quem personaliter agnosco, ibique esse fontem baptismalem quam ipsemet vidi, immo et sacramentum baptismatis ibidem administravi.

Ad 6tum. Ecclesia Munkacsiensis qua parochialis non habet sacrarium sufficienter provisum, et sacra suppellectili instructum. Caeterisque rebus ad divinum cultum peragendum necessariis qua cathedralis vero caret. Sacrum nullum habet suppellectili communitum, et qua⁶⁴ hactenus pia memoriae episcopus usus fuit in pontificalibus hanc contra reversales monasterio Poucensi⁶⁵ commodam acceperat. Causa scientiae eadem quae saepius repetita. Chorus est sed sine fundatione. Campanile cum quatuor campanis proximam ruinam minatur. Organum in ritu Graeco non habet locum. Caemeteria duo sunt, (fol. 8r) unum ecclesiam cingens, aliud fovea circumdatum, ad modicam ab ipsa ecclesia distantiam. Scio ex scientia oculari.

Ad 7mum. Corpora sanctorum vel aliquae insignes reliquiae in dicta ecclesia nulla reperiuntur quod ex frequentiori virorum fide dignorum narratione audivi.

Ad 8vum. Domus pro episcopi habitatione ubi egomet per⁶⁶ viginti menses habitavi, ad exiguam distantiam a cathedrali ecclesia erecta, ad aspectum apparet

62 sic!

63 *Archi* – beszúrva

64 Áthúzva: ad usque?

65 sic!

66 Egy szó áthúzva

satis vasta sed pro usu episcopi omnino est angusta, et tam intus⁶⁷ quam foris reparatione indiget cum sit imperfecta ad hoc vero ut perfectatur, notabiles adhuc [...] ⁶⁸ requiruntur.

Ad 9num. Scio volumen redditum mensae episcopalis Munkacsiensis ad quinque milla florenos ascendere, a quibus ter mille et tercenti ex clementia Augustissimae Majestatis resoluti sunt, iiq̄ue ex Cassa Parochorum percipiendi, alii vero mille et septuaginti, titulo cathedratici in parata moneta percipiuntur. Nulla perperina onerati sunt. Causa scientiae quia respectivas quietantias egomet legi.

Ad 10num. In oppido Munkacs una existit ecclesia parochialis qua est ac eadem ac superdicta cathedralis. Adest alia ecclesia Latini ritus. Utramque ecclesiam haberi fontem baptismalem vidi. Est etiam in dicto oppidi Helvetiorum cum libero exercitio fanum. Praeter ecclesiam cathedralem ecclesia collegiata nulla. Monasteria seu⁶⁹ virorum seu mulierum omnino⁷⁰ [...] ⁷¹. Confraternitates nullae. Hospitalia nulla, Mons Pietatis ex parte Rutheno-Catholicorum nullus. Haec omnia mihi constant ex diuturna in eodem oppido commoratione.

Ad 11num. Amplitudo diaecesis Munkacsiensis ad decem et amplius comitatus se extendentis, ex hoc clarissime ostenditur quod jurisdictioni episcopi pura loca ultra octingenta mixta vero quadringenta subiaceant. Parochi vero numero septingenti subsint. Populus autem confessionis (fol. 8v) capax numerum centumnovemdecim milliarum excedit. Haec scio ex calculatione per consistoriales facta et a me perlecta.

Ad 12num. In diaecesi Munkacsiensi nullum erectum est seminarium. Ad supplementum vero ipsius adtunc⁷² juvenes [...] ⁷³ tercenti qui propriis sumptibus⁷⁴ victitantes Munkacsini scholas frequentant, et theologiam dogmatico-moralem sub explanatione trium professorum condiscunt,⁷⁵ quorum duo cum salario tercentonem florenorum Rhenensiorum,⁷⁶ tertius vero centum viginti florenos clementer destinati sunt. Haec omnia ipsemet vidi.

Ad 13tium. Ecclesia Munkacsiensis vacat per obitum episcopi Joannis Bradacs episcopi in die 4ta Julii anno currentis interventum, cui egomet interfui.

Ita pro veritate respondi ac deposui

Ego Michael Bradács, Generalis Seminarii

Cleri Regni Hungariae pro clerica

susceptus alumnus manu proprio⁷⁷

67 Áthúzva: *intrinsecus*

68 Egy olvashatatlan szó

69 Beszúrva

70 Beszúrva

71 Egy olvashatatlan szó

72 Egy szó áthúzva

73 Egy olvashatatlan szó

74 Egy szó áthúzva

75 Föle beszúrva

76 Föle beszúrva

77 Saját kezű aláírás

11.

Bécs, 1772. október 4.

A Bacsinszky András püspöki processzusához mellékelt okiratok hitelesítése

ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, fol. 8v–9v.

Kiadatlan

(fol. 8v)

His peractis Dominus Procurator pro parte sui Principalis produxit in hac Cancellaria Apostolica sequentia documenta;

1o. Attestatum de suscepto baptisate deque natalium legitimate.

2do. Exemplar literarum regiae nominationis.

3tia. Formatas, seu attestatum de susceptis ordinibus seu minoribus seu majoribus.

4to Testimonium super archidiaconatu cathedrali et sede vacante vicariatu generali.

Pollicitus est autem Reverendus Dominus Promovendus antequam consecratur in episcopum professionem religiosam instituti Basiliani se emissurum.

(fol. 9r)

Quae omnia una cum instrumento professionis fidei a semper memorati Reverendissimo Domino Andrea Bacsinski juxta formulam pro Graeci ritus unitis praescriptam emissa⁷⁸ Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Nuncius huic processu inseri atque inclusi mandavit.

Et quia ego infrascriptus Notarius Apostolicus hujus Sanctae Nunciaturae cancellarius memorata inquisitioni ac testium depositionibus per eundem Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Nuncium Apostolicum supra habitis et receptis requisitus personaliter interfui, nec non juramenta ab indicatis testibus solemniter praestari vidi et audivi, eorum responsa in scripturam fideliter redegei, ac documenta quae sequuntur authentica et legitima esse recognovi. Idcirco hunc inquisitionis processum conscripsi, dicta documenta eidem inserui, me subscripsi, sigillum meum apposui, quibus a me legitime peractis processum eundem firmavi et roboravi. Actum Viennae Austriae in aedibus Sanctae Nunciaturae Apostolicae die 4ta mensis Octobris anno Domini 1772. pontificatus autem Sanctissimi Domini Nostri Clementis XIV. anno tertio.

Julius Caesar Bignami

Notarius Apostolicus Sanctae Nunciaturae

Viennensis Cancellarius manu proprio

(vörös viasz kiscepsét)

Antonius Eugenius Vicecomes Dei et Apostolica Sedis gratia archiepiscopus Ephesus⁷⁹ Sanctissimi Domini Nostri Clementis divina gratia Summi Pontificis

78 ASV Arch. Nunz. Proc. Can. fasc. 515, fol. 10r-12v

79 Antonio Eugenio Visconti efezusi érsek, bécsi nuncius (1767–1774)

ejus nominis XIV. praelatus domesticus et solii Pontificii assistens, ejusdemque ac dictae Sanctae Sedis Apostolicae apud Sacras Caesareo-Regias Majestates cum facultate legati de latere nuncius.

Supradictae informationi super qualitatibus Admodum Reverendi Domini Andreae Bacsinski ad Ecclesiam Munkacsiensem nominati (fol. 9v) per nos ipsos assumptae, ac per Reverendum Dominum Julium Caesarem Bignami notarium apostolicum et Sanctae hujus Nunciaturae cancellarium ut supra fideliter in scripturam redactae plenam fidem adhiberi, et ex depositionibus dictorum testium ad eandem inquisitionem assumptorum integram veritatis probationem haberi posse asserimus eundemque Dominum Andream Bacsinski valde dignum esse qui ad episcopatum Munkacsiensem promoveatur in quorum omnium et singulorum fidem nos quoque veritati testimonium propria nostra subscriptione nostrique majori sigilli impressione addidimus. Datum Viennae Austriae ex aedibus solitae residentiae nostrae die 4. mensis Octobris anno Domini 1772.

A(ntonius) E(ugenius) Archiep(iscopus) Ephes(inus) Nunc(ius) Ap(osto)licus

(papírfelzetes vörös viasz nagypecsét, sárga-fekete sodrott selyemzsinórral)